

SZÉNÁSI ZOLTÁN

Kontempláció és extázis*

Külső és belső térélmények a kilencvenes évek Vasadi-lírájában

Vasadi Péter költészetében már a hetvenes-nyolcvanas években létrejöttek azok a duális struktúrákat, melyek a versek fiktív világát alakították. Ennek meghatározó ellentétpárjai: én és te, kint és bent, fent és lent, fény és sötétség. Ehhez a kettős szerkezethez azonban nem rendelhetők hozzá egyértelmű értékpreferenciák, még akkor sem, ha a Vasadi-versek képi világában a fény-motívum esetenként a transzcendencia megjelenésének kísérőjelensége (például az 1982-es *Hó és madarak* kötet *Fülöp jegyzetei* ciklus *Súlyos fény* című versében), vagy a Lét és a Semmi ellentétének költői kifejezőmódját szolgálja. A Semmi ugyanis Vasadi metafizikai szemléletmódjában nem negatív tényezőként tételeződik, hanem létezésből elválaszthatatlan, hozzátartozó ontológiai adottságként:

Van valami. Minden, ami van,
valami. Csak az a minden,
aki nincs, az valaki.
(*Négy para-koan*)

A létet, a létezését azonban nem csak metafizikai szinten igenli Vasadi, a létező dolgok mint a jelenvalólét világa, a személyközi és tárgyi interakciók közege éppígy fontos számára. „Mintha azt sugallná – írja a *Mindenki aranyat sejt* kötet kapcsán Báthori Csaba –: az emberi-emberen túli konkordancia a fontos, az az evilágban is elfoglalható pont, amelyben test, lélek és szellem közösen fogják fel a létezését, és képesek igazodni az emberben hordozott isteni kegyelmi rend ösztönzéseire. Vasadi költészetének egyik legfontosabb motívumához érkeztünk. [...] Vasadi költészete (nyilvánvaló teológiai fölfogása) tagadja annak a sápadt dualizmusnak a sugallatát, mely a tiszta logosz világtól való elkerítésével egyszersmind eleve kárhozottnak ítéli a világot s a történelem folyamán félelmetes igazolásokat keresett magának. Művészetében hiányzik a materialitásnak ez az ivartalanítása.”¹

Komálovics Zoltán az *Innen* című 2000-ben megjelent válogatott kötet kritikájának versinterpretációiban a fentebb jelezett kettősségeknek további poétikai vonatkozásait is

* A szerző a tanulmány megírása idején NKA alkotói támogatásban részesült.

¹ BÁTHORI Csaba, *Kitartani a kérdések között: Vasadi Péter: Mindenki aranyat sejt*, Műhely, 1994/1, 55.

feltárja. Értelmezése szerint a Vasadi-vers „alaptermészetéhez” tartozik, hogy a felszín alatti mélystruktúrákat is felépíti, játékba hozza, s ezáltal a befogadó számára mintegy feladatként vagy olvasói kihívásként írja elő az így megképződő „kettős természetnek leleplezését, a látszat lebontását”². A másik kettősséget Komálovics a versekben egyszerre működő centripetális és centrifugális erők révén dinamizált monológok nyelvi-retorikai sajátosságban jelöli meg: „A centrifugális mozgást az a Vasadi-versekben mindig jelen levő »versmag« (szó, szintagma, mondat) működteti, mely magához rendeli és rendezi a köréje épülő, hozzá közelebb és távolabb álló szövegmozzanatokat. A poétikai elrendezés ezáltal a versben megszerkesztett létbeli elrendezettséget tükrözteti [...] Vasadi versei »középre zárnak«, s igyekeznek a szövegtéren belül tartani energiájukat, éppen e visszafogottsággal hitelesítve önmagukat. Az előbbiekkal éppen ellentétes irányba hat az a nyelvi sajátosság, mely alapvetően mellérendelő szerkezetekben a szöveg újrafogalmazásait végzi el, elsősorban nem a jelentésgyarapítás szándékával, hanem a retorikai gesztus fontosságának hangsúlyozásával: [...] A lazán mellérendelt, elkülönülő kijelentések kifelé mutatnak a versből, ahogy egyre jobban távolítják (egyre asszociatívebben érvényesítik) jelentésüket a vers középpontjától. A nyelvi szerkesztettség kétirányú logikája teremti meg a versek materiális terét, s ebben a szerkezetben bontakozik ki a költői szemlélet etikai-intellektuális irányultsága.”³

Vasadi Péter lírája a nyolcvanas-kilencvenes években Pilinszky mellett saját költői előzményeinek sorában kiemelt helyre állítja József Attila költészetét. Már az 1982-es *Hó és madarak* kötet *Ünnep* című verse jelzi ezt a kapcsolódást, de a következő évtized lírai anyagát értelmező Komálovics Zoltán is pontosan jelzi a Vasadi-költészet önreprezentációjának szoros kötődését a József Attila-lírába ábrázolt élet- és léthelyzethez.⁴ Kint és bent, külső valóság és belső, lelki világ szembeállítását szintén József Attila *Eszmélet* című verséből (is) eredeztethető⁵. Vasadi költői beszédmódjára jellemző, hogy a költőelődeit és -társait, valamint a saját líravilágához közelálló művészeket verseinek ajánlásaiban és a művek főszövegében megidézi, esetleg név szerint megszólítja. József Attilát jellemzően keresztnevével említi a *Mindenki aranyat sejt* több darabjában is. A *Röptetni kéne* című versben az *Eszmélet*-ből ismert gyermekkori emléket megidézve: „Mikor a madár vasszálon toporog / s újra lopakodnak attilák szénért / vasútállomásra, küszöbön a baj.” Ugyanerre a József Attila-i részletre vonatkoztathatjuk az *Oda kell mennem* záró sorát: „félek én is, attila, a büntetéstől.”

² KOMÁLOVICS Zoltán, *Az irány semlegesítése: Vasadi Péter: Innen, Új Forrás*, 2002/1, 68.

³ *I. m.*, 69.

⁴ *I. m.*, 68.

⁵ „Nappal hold kél bennem s ha kinn van / az éj - egy nap süt idebent.”; „ügyeskedhet, nem fog a macska / egyszerre kint s bent egeret.”; „ügyeskedhet, nem fog a macska / egyszerre kint s bent egeret.”

A *Sétáló szabadság* szövegszerűen a *Május* című József Attila-vershez kötődik, záró strófája azonban szintén az *Eszmélet* kulcsmotívumait ismétli:

Ha van bátorsága az éjnek
sötétben hajnalt szülni meg,
majd önfeledten fut a délben,
ki hajnalban épphogy tipeg.

Kint és bent ellentétét, s az ebből kibontott poétika énszemléleti aspektusait leginkább az 1993-as kötet, s a következő, *A viola hatalma* tematizálja, de poétikai konzekvenciái Vasadi Péter későbbi költészetében is meghatározóak maradnak.

A *Mindenki aranyat sejt* nyitó s a kötet utolsó előtti helyén álló párversei a költészethez való viszonyt már eleve ebbe az összefüggésbe állítja bele. Vasadi kötet szerkesztési elveire jellemző, hogy nyitó versnek mindig ars poetica-értvényű művet választ. A *Bujkálók benned*, valamint a címadásával ezzel ellentétező, de a motívumismétlések, illetve a variációk révén is erős kötetben belüli intratextuális viszonyt kialakító *Bennem bujkálsz* adják a kötet poétikai keretét. A valóság és a műalkotás imaginárius világának, költő és költészetnek a viszonyát a szerelmes beszéd frazeológiájával írja le Vasadi, a versek ezáltal mintegy utólag is igazolják Balassa Péter 1986-os írását (*A költészet mint szerelmes férfi*).⁶ Adott azonban egy másik (értelmezési) keret is: a kötet első (*Bujkálók benned*) és utolsó (*Utóhang a XXII. zsoltárhoz*) egyaránt kurzívan szedett verse közötti szemantikai kapcsolat révén megalkotódó textuális viszony. A kötetzáró felől olvasva az első verset a megszólított azonos lesz a zsoltárok címzettjével, Istennel, ezáltal a szerelmi frazeológia az előbb hivatkozott verseket, s így a kötet egészét a jegyesmisztika hagyományához köti. Szoros kapcsolódásról azonban ebben az esetben sem beszélhetünk, inkább csak Vasadi költészetfelfogásának transzcendens távlatát fogalmazódik itt újra. Ha a kötet záró versét a címben jelölt zsoltárral mint pretextussal olvassuk együtt, akkor viszont két további jelentésspektus villan fel: a XXII. zsoltár ugyanis egyrészt a passiót előlegző ószövetségi szöveg, másrészt - az előbbivel szoros összefüggésben - az ellenségtől való fenyegetettség érzete fogalmazódik meg benne, ezáltal a záró vers a versbeszélő és a külvilág viszonyának biblikus kontextusban való újrafogalmazására is kísérletet tesz. Ezt erősíti meg a *Négy para-koan* utolsó darabja is, ebben az összefüggésben értelmezve át kint és bent térbeli ellentét:

Körbevettek engem, mint a tüskebozót.

⁶ BALASSA Péter, *A költészet mint szerelmes férfi: Mondatok Vasadi Péter költészetéhez*, Napjaink, 1986/7, 30.

S te körbevetted a tüskebozótot:
közeped lettem

Vasadi költészetére kezdetektől fogva erős vizualitás jellemző, mely leginkább a versvilág látomásos ábrázolásában ragadható meg. A *Mindenki aranyat sejt* kötet kapcsán Jász Attila a Vasadi-líra vizualitását a film vágástechnikájának párhuzama által értelmezi: „A filmszerűség élménye abból adódik, hogy a profi filmesekre jellemző vágástechnikával egymás után/mellé egymástól távoli, éles és pontos képeket villant, de úgy, hogy összehatásukban erősítsék egymást, és a záróképben kimerevítve felismerhetővé válják a szándék. [...] A filmszerűség pergésének megfelelően az éles kontrasztok, vágások kiemelkedő hangsúlyt kapnak a kötetben, ami nemcsak Vasadi képszerűségére jellemző, a tartalomra is, mint látható és láthatatlan illetve kimondható és kimondhatatlan transzcendenciájára, aminek megjelenési formája a köznapi beszédhez közelálló nyelv és a csönd várakozása.”⁷ Vasadi korábbi köteteiből olyan szubjektumszemlélet rajzolódott ki, mely szerint a költő versvilágon belüli pozíciója abban ragadható meg, hogy másként látja a világot, a hétköznapi észlelésnél többet lát meg belőle („a sarokból angyal lép / lassan elő, szelíden előtte megáll” *Jákob előszobája* az 1974-es *Jelentés Babylonból* című kötetből), s a világra irányuló figyelme mintegy a műalkotás létrejöttét megelőző percepciók folyamatként átlényegíti a valóságot („De mintha magától nyílna / az ablak, a tóra kilátok. / És tóparton a pálmafát, / a tömött banánfűrtöket. / Addig nézi őket a szemem, / amíg fölizzanak. Tudom, / a végén foszlik az idő, / mint egy hajókötel. És / villámgyorsan széttekeredik.” *Tányéron az igazság* az 1987-es *Fényromok* kötetből). A korábban kialakított költői látás- és láttatásmód a kilencvenes években újabb mozzanatokkal gazdagodik. A Vasadi-versekben egyre nagyobb teret kap a közvetlen környezet megjelenítése, a versszubjektum pedig a külső és belső világok interakciójának médiumaként szólal meg: „Addig nézem a rózsát, amíg / nem illatozik tőle a bőröm.” (*Esélyeim*). Több vers is leírja az interiorizációnak azt a folyamatát, melynek során a külső valóság az észlelés révén az egész szubjektum világát meghatározó belső valósággá válik. A *Mindenki aranyat sejt* kötet *Kint és bent* című verse világítja meg ennek a belsővé válásnak több aspektusát is: a másik szenvedésének a saját nyelvet meghatározó tapasztalatát („Cvikkerén az ártatlan utolsót / igazít. Mióta láttam őt / odalökve a tűzfal elé, / nem használok töltelékszavakat.”), valamint a külső és a belső világ érintkezése révén érzékelhető nyelvi-ontológiai különbségeket:

⁷ JÁSZ Attila, *A test ige akar lenni: Vasadi Péter: Mindenki aranyat sejt*, *Életünk*, 1995/1, 88. és 89.

Egyre nő szívemben a tér, tágul,
mintha üresség volna, de nem az.
Ami kint van, nem más, mint a színpadi
távlat függélyes rétegei:
síkba szögezzük a világot.
Kint mozdulnak a dolgok,
de mint egy kaszavágás,
bent szisszen a hangjuk.
kint ketyeg az idő, de bent áll meg,
s romjaira rátelepszik a csönd.
Benne a dolgok szája beszél
valami tűzről, melynek lábfeje van
és tenyerét összeveri, hogy
üssék föl álmukból fejüket
végre a szendergők.

Ebből az idézetből is látható, hogy a belső világ Vasadi lírai világlátása szerint ontológiailag is elsőbbséggel bír a külső valósághoz képest. „Igét / mondja bent a béke. / A lét nyelvén beszél.” – olvashatjuk a *Szerelem* című versben is. S habár közvetlen szövegszerű utalást a misztikus hagyományra ebben a költői periódusban nem sokat találunk (ritka kivételtként az evangéliumi ördögűzés történetét átíró, a „belső várkastély” jelzős szerkezetével Avilai Terézt idéző *A légiót* említhetjük a *Mézízű vas* című kötetből), annak a szubjektum-képletnek az eredete, mely a Vasadi-lírában kirajzolódik a középkori himnusz-költészetig⁸ s Ágostonig nyúlik vissza: „Ekkor önmagamhoz irányítottam magamat, s megkérdeztem: »Ki vagy te?« »Ember« – válaszoltam. Íme adott számomra a test és bennem lévő lélek, az egyik külső valami, a másik benső. Melyiküket kérdezzem Istenemről, akit testileg már mindenfelé kerestem a földtől az égig, ahová csak szemem sugarával elhatolni tudtam? Jobb az, ami benső. Hiszen a test valamennyi hírnöke a bensőnek válaszolt, mert e benső ellenőrzi és ítéli meg a választ, amelyet az ég, a föld és a bennük és rajtuk lévő dolgok adnak, amikor azt

⁸ 5a. Minden gonoszság
Tisztogatója,
Szentlélek,

5b. Tisztítsd meg bennünk
Szemét a benső
Embernek.

6a. Hogy megtisztulván,
Megláthassuk
Felséges Atyánkat.

(Dadogó Notker: *Pünkösdi szekvencia*, ford. Sík Sándor)

mondják: »Nem mi vagyunk az Isten«, hanem »Ő alkotott minket«. A benső ember ismerte meg ezt a külső segítségével: én, a benső ismertem meg ezt, én a lélek.»⁹

Az ekképpen belsővé tett, a személyiségen átszűrt valóság ismételten külsővé válása a vers, a műalkotás születése, ahogyan Vasadi a *Kínéz tengerre ablakon* kötet *Sorrend* című versében írja: „egy szót se írhat sz le anélkül / hogy ne akarná szellemed / előbb a benti nap derül föl / a száj csak azután nevet”. A költészet szubjektivitásának ez a „külső valóság-belső valóság-külsővé vált benső valóság” modellje tehát külön helyet biztosít a műalkotás keletkezését megelőző világnak. A Vasadi-versvilág terei már korábban is jellemzően városi terek voltak, a kilencvenes évek költészetének két további jellegzetes, de egyaránt zárt, lehatárolt térformációját fedezhetjük fel: a kertet és a szobát. A kert egyes versekben a hagyományos tájleíró költészethez kötődve, de a sajátos térábrázolás révén megjelenített természet leírásának témájául szolgál (*Itt ez a kert*), máskor pedig a találkozás, a látogatás terét adja: „Majd egy nagy kertbe lépünk / s megkezdődik a vizitáció. / Tálon visszük egymásnak szavainkat.” (*A kertet szokni kell*) Komálovics Zoltán korábban már idézett kritikájában a kert-verseket Vasadi költészetének „tematikus tengelyeként” határozza meg, mivel – meglátása szerint – több kulcsvers kapcsolódik ehhez a motívumhoz, s már önmagában széles mitologikus-biblikus asszociációs mezőt nyit: „A kert mint az én és a világ viszonyának kitüntetett helye egyre erőteljesebben leválik az énről, és a bűnbeesés-feltámadás szimbolikus-metafizikai helyévé válik.»¹⁰

Látni kell azonban, hogy a versbeszélő környező világa gyakran a szoba zárt tere, különösen azokban a darabokban, mely a versírást mint tevékenységet tematizálják. Ezekben a versekben a szoba nem elsősorban mint az otthon jelenítődik meg, hanem a magány, az elmélkedés, a versírás tere. Ezáltal lesz a vers keletkezésének korábban leírt három fázisait tekintve a szoba a lélek metaforája, az a zárt tér, ahol a külső belsővé válik. A műalkotás születésének a világ észlelését követő fázisa ugyanis a kontempláció, ez a költői magatartás éppen az alkotás, a belsővé tett külső valóság újraformálása, a percepció következményeinek a levonása révén lép túl a puszta szemlélődés passzivitásán. Lényeges mozzanata a kontemplációnak a zárt tér, a(z esetenként börtönre emlékeztető) szerzetesi cella egyszerűsége és magánya. Az *Innen* című vers a szobabelső leírása után jut el költészetelméleti konzekvenciákig, a műelőtti szubjektumot megszüntető irodalmiság, a szépség mibenlétének és kimondhatatlanságának nyelvet érintő következtetéseinek megfogalmazásáig:

⁹ Szent ÁGOSTON, *Vallomások = Szent Ágoston misztikája I.*, szerk. HEIDL György, Bp., Paulus Hungarus – Kairosz Kiadó, 2004., 131-132.

¹⁰ KOMÁLOVICS Zoltán, *Az irány semlegesítése*, i. m., 70.

e könyvek a lélek zár-
kái, bennük lóbuszülésben a szel-
lem. s az önkéntes költői halál fo-
kozatai e verseskötetek. az a konok
matatás a papíron, hogy végre elő-
dörzsöljünk valamit, melynek ne-
ve nincs, és ez sem valódi:

A vers következő soraiban a belső világ határa (a fiktív) térben és a versszubjektum önszemléletének viszonyrendszerében is kitágul, a továbbiakban pedig ennek az önszemléletnek a teológiai előfeltételezettsége is problematizálódik:

a tó hűvöse ben-
nem, mélysége a tükrön fölsötétlik
s fordulva visszamerül. talán ez a
tó vagyok én. s nem a nevem. nem a
húsom. bár ez a hús érvnek különös
. húzába isten belehalt. nem vette
pedig könnyen a dolgot.

A vers születése más versekben is összekapcsolódik a bezártság, a körülzártág érzésével: „bekerít szorosan »ő«-ként az »én«” (*lent s fönt, kint s bent*), a költő-lét éppen ezáltal válik az autentikus emberi lét („ég s föld közé la- / pított szendvics-lét” [*Ha elkezd nőni a fű*]) eminens megvalósulási formájává.

A *Mindenki aranyat sejt* utáni kötetekben kint és bent ellentétének összefüggésében egyre inkább előtérbe kerül az időbeliség kérdése, a *Kinéz tengerre ablakon* kötet nyitó versének címe is jelzi ezt a szemléleti változást: *Idő, időtlenség*. S ha a hagyományos dualista szemléletekre jellemző redukált értékrendszer nem is jellemző Vasadi Péter költői világszemléletére, ebben az esetben mégis azt tapasztaljuk, hogy – negatív-pozitív értékvonatkozások nélkül ugyan, de – a külső valósághoz az immanens időbeliség, míg a belsőhöz az időtlenség attribútuma kapcsolódik. A *viola hatalma* kötet *Mesterség* című verse például az arisztotelészi értelemben *tekhné*-ként felfogott művészet létrehozását a következőképpen határozza meg: „Mint asztalos a széktámlának, / görnyedj fölébe az időnek. [...] Hajlítsd az idő belső ívét, / két végén enyvezd hozzá az / időtlent.” A vers tehát idő és időtlen közelségében születik, ahogy a Pilinszky Jánosnak ajánlott *Utazás egy sírhoz* című vers nyitó kérdése megfogalmazza: „Ki hitte volna: ilyen közel van, egymástól / mikro-

ujjnyira / idő s időtlenség?”, s így lehetséges, hogy „szöveg tükrén a pillanat / sugárzik, mint a Nap” (*Egy kritikusnak*).

Az időbeliségnek másik, de Vasadi Péter költészetszemléletével szorosan összefüggő aspektusa a szerelem, a szeretett másikkhoz való viszony ábrázolásában ragadható meg. A hetvenes-nyolcvanas évek Vasadi-lírájának zárt univerzumát a művön kívüli valóság felől elsőként a nő alakja töri át (példaként említhetjük a *Piac* című verset a *Hó és madarak* kötetből), a kilencvenes években ez a kapcsolat finoman átpoetizálódik, a szerelmi lírának egy sajátos változatát alakítja ki: „kötő- / féken vezetjük – egyik oldalon / ő, másik oldalon én – az időnket; / rajta ül, nyeregben a szerelmünk.” (*Köszöntő*) Amennyire igaz Vasadi Péter költészetére, hogy a „hang, a magatartás egésze az, ami szerelmesen függeszkedik (vágyakozik, szomjazik) az Egészre”¹¹, annyira igaz az is, hogy a szeretett nőhöz fűződő viszony az *amor sanctus* középkori hagyománya felől is megérthető¹² költői megjelenítése által válik részévé ennek az Egésznek.

Az a kontemplatív költői magatartás, mely Vasadi Péter költészetét jellemzi pontosan leírható a sztoikus és epikureus lelki gyakorlatok kereszténységben is továbbélő tradícióját értelmezve. Pierre Hadot Michael Foucault-val vitázva a *Megjegyzések az „önkultúra” fogalmához* című írásában kifejti, hogy a sztoikus és epikureus írásgyakorlatoknak nem az az elsődleges céljuk, hogy általuk a gondolkodó megalkossa saját szellemi önazonosságát, sokkal inkább ezzel ellentétes folyamat játszódik le: „[A] többi lelkigyakorlathoz hasonlóan az írásnak is az a szerepe, hogy megváltoztassa, egyetemessé tágítsa az én, az önmagasság szintjét. Ebben a gyakorlatban, melyhez magány szükségeltetik, az a csodálatos, hogy lehetővé teszi az értelem egyetemességének elérését az időbeli és térbeli korlátok között.”¹³ Vasadi Péter költészetének intellektuális vonása a gondolkodói magatartásnak éppen abban az interpretációjában ragadható meg, melyről egy másik írásában szintén Hadot értekezik. Véleménye szerint a világ észlelésének esetlegessége a mindenkori ember alaphelyzete, ahhoz, hogy az embernek saját világa legyen, az észlelt világot át kell alakítania, emberivé kell tennie. A viszályok, társadalmi rítusok, hagyományos értékek azonban éppen a világot takarják el az ember tekintete elől. A „bölcesség éppen abban állt – írja Hadot –, hogy az

¹¹ BALASSA Péter, *A költészet mint szerelmes férfi: Mondatok Vasadi Péter költészetéhez*, Napjaink, 1986/7, 30.

¹² HALMAI Tamás, *Fény és szó: A szerelmi beszéd természete Vasadi Péter lírájában* = H. T., *Szegénység és ragyogás: Írások Vasadi Péter műveiről*, Bp., Napút, 2012, 24.

¹³ Pierre HADOT, *Megjegyzések az „önkultúra” fogalmához*, ford. CSEKE Ákos = P. H., *A lélek iskolája: Lelkigyakorlatok és ókori filozófia*, Kairosz, Bp., 2010, 303.

ember új módon látja a dolgokat: elszakad az emberi, túlságosan is emberi világtól és készen mutatkozik a világ mint világ megtapasztalására.”¹⁴

Én és világ viszonyát Vasadi Péter lírájában nem csak a költői kontempláció példájával jellemezhetjük, a valóság percepciója esetenként a belső elmélyedéssel ellentétes irányú reakciót is kivált, ezt pedig leginkább az eksztázis fogalmával írhatjuk le. Költészete számtalan szépirodalmi, képző- és zeneművészeti utalást tartalmaz, melyek nemcsak saját költészetének kontextusát tágitják ki, hanem a műélvezet lírai kifejezésének példájával is szolgálnak. Vasadi művészetfelfogásában mégsem kerül egymást kizáró ellentétbe magas és alacsony kultúra. A *viola hatalma* kötetben több olyan ódai hangvétellű verset is találunk, melynek kiváltó forrása a kortárs könnyűzene, Phil Collins („Ó-ó má-áj lájf”, *Phil C. fájdalma, esőben*), Duke Ellington (*Ellingtonnak*) vagy Simon és Garfunkel (*Nem az erőszak erős*). A zene által kiváltott eksztatikus hatást fejezik ki ezek a versek patetikus emelkedettséggel. Ebben az esetben azonban a pátoz nem iróniát takar:

A hangszerelt jajok körülszegik
hiányodat. Harap, harap a vágy
magába mélyen. Pattan a húr, s
fölkunkorodva semmibe kapar.
Vagy hang szakad? Sóhajtozik
az esőt csöppig elnyelő föld.
A kórus kitart még kétfelől
az este sötéten összeleng.
Töredezik a naplemente.

Bármennyire is periférikusnak tűnnek ezek a darabok Vasadi költészetében, mégis világszemléletének lényeges mozzanatát világítják meg: a valósághoz való szenvedélyes viszonyát, s azt kiszámíthatatlanságot, mellyel a dolgok a szemlélődő embert meglephetik azzal, hogy kiszakítva közvetlen tárgyi környezetéből saját létszintjénél magasabb szféra, a valóság megtapasztalásának egyetemes módja felé emelik. Hasonlóan ahhoz az élményhez, melyről a költő egy templomi giccses Jézus-szobor által kiváltott hatás kapcsán beszámol: „Én láttam totál giccset egy kis templomban. De az a giccs mert minden felül giccs lenni. Hatszáz rózsafüzér volt a Krisztus-karon. Az már nem giccs. A kicsi, az nagy Krisztus szemében, a nagy pedig kicsi. Ott volt ez a Krisztus-szobor, édesen mosolyog. »Jaaaj!« – mondtam, amikor beléptem. Aztán megálltam. »Micsoda?! Hát, ezek műanyag rózsafüzérek.

¹⁴ Pierre HADOT, *A bölcs és a világ*, ford. CSEKE Ákos = P. H., *A lélek iskolája: Lelkigyakorlatok és ókori filozófia*, Kairosz, Bp., 2010, 329.

Na, de nem tudja összecsukni a kezét, mert tartania kell a zarándokok ráaggatott rózsafüzéreit.« Rögtön kilobbant belőle, hogy ez a bűnbánat hatalmas szelleme.»¹⁵

Vasadi Péter költészetében a kilencvenes évekre egyre világosabban kirajzolódik: a költői önkifejezés csak azáltal lehetséges, ha a külső valóság s vele együtt az önmagát mint a jelenvalólétet megtapasztaló szubjektum bensővé, nyelvileg artikulálható élménnyé válik. „Vasadi számára a szó a költészettel azonos – írja Bárdos László -; s amiként a költészetért a metafizikai létezés mód kezeskedik, a szó sem egy jelrendszer eleme, függője, tartozéka, hanem a végső jelentés egyedüli, megszentelt képviselője: nem jel, hanem jelenlét. Magának a lényegnek, a magánvalónak, a közölhetetlennek a mégis-jelenléte. A szónak élete van, nemritkán épp születésekor világít rá a vers; de további léte is drámai folyamat, minthogy a hamis beszéd közegében kell megküzdenie önazonosságáért.»¹⁶ A Vasadi-verset is felfoghatjuk tehát az önteremtés nyelvi műveleteként, azonban – s ebből a szempontból költészete valóban tradicionálisnak tekinthető – a költői önteremtés tétje túlmutat a szöveg immanens nyelvi horizontján.

¹⁵ „A Szent az túlérő”: FINTA Gábor és SZÉNÁSI Zoltán beszélget VASADI Péterrel = GUNDA- SZABÓ Dóra, PAÁR Tamás, SUPICZ Emőke, VÁRHEGYI András (szerk.), *Ars Critica* 3., Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba, 2012, 152.

¹⁶ BÁRDOS László, *A megérintett tanúságtevő: Vasadi Péter: Kinéz tengerre ablakon*, Új Forrás, 1998/3, 8